

บทที่ ๓

กระบวนการตรวจสอบและดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

ปัจจุบันผู้กระทำความผิดได้ทวีความรุนแรงในการก่ออาชญากรรมโดยมีการใช้อาวุธอย่างแพร่หลาย เจ้าหน้าที่รัฐซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิอื่นๆของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข บางครั้งอาจมีการใช้กำลังและอาวุธในการบังคับใช้กฎหมายซึ่งอาจส่งผลให้ผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย แต่ด้วยเหตุที่สิทธิในชีวิตถือว่าเป็นสิทธิอันสำคัญที่สุดในบรรดาสิทธิเสรีภาพทั้งหลายของบุคคล การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดจึงต้องระมัดระวังมิให้เป็นการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น รวมทั้งของผู้กระทำความผิด ดังนั้น จึงต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐให้สังคมมั่นใจได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเป็นไปอย่างถูกต้องและมีเหตุผลสมควรตามกฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๘ บัญญัติให้ในกรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติ^{*} หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ต้องมีการชันสูตรพลิกศพก่อน เพื่อจะทราบว่ามีผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด และทราบเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย หรือเพื่อทราบว่ามีใครเป็นคนทำร้ายให้ตายเท่าที่จะทราบได้ ทั้งนี้ มิใช่ว่าการตายโดยผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานจะเป็นความผิดทางอาญาทุกกรณี แต่เมื่อใดที่การตายเป็นผลจากการกระทำความผิดอาญาก็ต้องมีการดำเนินคดีกับผู้ทำให้ตาย ดังนั้น ในกรณีที่การตายเป็นผลมาจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่จะต้องมีการตรวจสอบและดำเนินคดีกับเจ้าพนักงานนั้นตามกระบวนการของกฎหมาย ซึ่งแยกพิจารณาในแต่ละขั้นตอนได้ ดังนี้

^{*} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๘ วรรคสอง บัญญัติว่า การตายโดยผิดธรรมชาติ คือ (๑) ฆ่าตัวตาย (๒) ถูกผู้อื่นทำให้ตาย (๓) ถูกสัตว์ทำร้ายตาย (๔) ตายโดยอุบัติเหตุ (๕) ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ

การชันสูตรพลิกศพ

กรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานจะต้องมีการชันสูตรพลิกศพเสมอ การชันสูตรพลิกศพ หมายถึง การตรวจร่างกายของผู้ตายเพื่อให้ทราบสาเหตุของการตายและพฤติการณ์ที่ทำให้ตาย นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๔ บัญญัติว่า “ให้ผู้ชันสูตรพลิกศพทำความเห็นเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้าย ให้กล่าวว่าใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้” ซึ่งวัตถุประสงค์ของการชันสูตรพลิกศพทางนิติเวชศาสตร์ มี ๓ ประการคือ

๑. เพื่อพิสูจน์ว่าผู้ตายคือใคร ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบสวนเพื่อหาผู้กระทำผิด

๒. เพื่อพิสูจน์ว่าผู้ตายตายที่ไหน ตายเมื่อใด ซึ่งประเด็นเรื่องตายที่ไหน คือ การพิสูจน์ว่าสถานที่พบศพนั้นเป็นสถานที่ตาย หรือสถานที่เกิดเหตุหรือไม่ ส่วนประเด็นว่าตายเมื่อใด เป็นการสันนิษฐานเบื้องต้นว่า เวลาตายคือเวลาเกิดเหตุหรือเวลากระทำผิด

๓. เพื่อพิสูจน์เหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ซึ่งประเด็นเรื่องเหตุตาย หมายถึง เหตุตายโดยตรงตามต้นเหตุ ตามพยาธิสภาพ และสรีรวิทยา ส่วนพฤติการณ์ที่ตาย หมายถึงว่า การตายนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำตนเอง ถูกผู้อื่นกระทำ หรือเป็นอุบัติเหตุ

๑. กรณีที่ต้องทำการชันสูตรพลิกศพ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๘ ได้บัญญัติถึงกรณีที่จะต้องทำการชันสูตรพลิกศพไว้ ๒ กรณี คือ เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ และกรณีตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ดังนั้น การตายโดยธรรมชาติไม่จำเป็นต้องชันสูตรพลิกศพ

ก. การตายโดยผิดธรรมชาติ คือ

๑) ฆ่าตัวตาย หมายถึง ผู้ตายทำให้ตัวเองตายโดยเจตนา ที่ต้องชันสูตรพลิกศพก็เพื่อให้ประจักษ์ชัดว่าฆ่าตัวตายเองจริง

๒) ถูกผู้อื่นทำให้ตาย หมายถึง การตายนั้นเกิดจากการกระทำของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนาฆ่า หรือประมาท หรือไม่เจตนาก็ตาม และยังรวมถึงเหตุสุดวิสัยด้วยซึ่งผู้กระทำให้ตายไม่ได้มีเจตนาและไม่ประมาท

๓) ถูกสัตว์ทำร้ายตาย หมายถึง การตายนั้นเป็นผลโดยตรงมาจากสัตว์

๔) ตายโดยอุบัติเหตุ หมายถึง การตายที่เกิดจากอุบัติเหตุปัจจุบันทันด่วนอันไม่อาจคาดหมายได้

๕) ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ หมายถึง ไม่ทราบว่าการตายนั้นเนื่องจากเหตุใด ในขณะเดียวกันมีข้อสงสัยว่าจะเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ

ข. ตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน

หมายถึง การตายที่อยู่ในระหว่างควบคุม หรือขัง หรือจำคุก หรือคุมตัว ของพนักงานตามกฎหมาย หรือคำพิพากษา หรือตามคำสั่งของศาลแล้วแต่กรณี ไม่ว่าการตายนั้นจะเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเท่านั้น แต่ให้หมายความรวมถึงเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายด้วย เช่น พศติเรือนจำ เจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด เจ้าหน้าที่ศุลกากร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าพนักงานสรรพสามิต เป็นต้น

๒. ผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ และวิธีการชันสูตรพลิกศพ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ และวิธีการชันสูตรพลิกศพไว้ ๒ กรณี ตามมาตรา ๑๕๐ – ๑๕๖ คือ กรณีความตายโดยผิดธรรมชาติ และกรณีความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานหรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ก. กรณีความตายโดยผิดธรรมชาติ

๑) ผู้มีหน้าที่ชันสูตรพลิกศพ ได้แก่ พนักงานสอบสวนในเขตท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ร่วมกับแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งได้รับวุฒิบัตรหรือได้รับหนังสืออนุมัติจากแพทยสภา ถ้าแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์ดังกล่าวไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำโรงพยาบาลของรัฐไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปฏิบัติหน้าที่ ถ้าแพทย์ประจำสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดไม่มีหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แพทย์ประจำโรงพยาบาลของเอกชนหรือแพทย์ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนเป็นแพทย์อาสาสมัครตามระเบียบของกระทรวงสาธารณสุขปฏิบัติหน้าที่ (มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง)

๒) พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องแจ้งแก่แพทย์ผู้มีหน้าที่ไปชันสูตรพลิกศพ ทราบ และก่อนการชันสูตรพลิกศพให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้สามี ภริยา บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายอย่างน้อยหนึ่งคนเท่าที่จะทำได้ (มาตรา ๑๕๐ วรรคสอง)

๓) ให้ทำการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว

๔) แพทย์ผู้ทำการชันสูตรต้องทำรายงานแนบท้ายบันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายเวลาทุกครั้งในสำนวนชันสูตรพลิกศพ รายงานของแพทย์ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนชันสูตรพลิกศพ (มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง)

๕) ถ้ามีความจำเป็นต้องทราบเหตุของการตาย เจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพมีอำนาจสั่งให้ผ่าศพแล้วแยกธาตุส่วนใดหรือจะให้ส่งทั้งศพหรือบางส่วนไปยังแพทย์หรือพนักงานแยกธาตุของรัฐบาลก็ได้ (มาตรา ๑๕๑)

๖) ในกรณีที่มีการส่งศพหรือบางส่วนของศพ ให้แพทย์หรือพนักงานแยกธาตุปฏิบัติดังนี้

(๑) ทำรายงานกับสภาพของศพ หรือส่วนของศพตามที่พบเห็นหรือตามที่ปรากฏจากการตรวจพร้อมทั้งความเห็นในเรื่องนั้น

(๒) แสดงสาเหตุที่ตายเท่าที่จะทำได้

(๓) ลงวันเดือนปี และลายมือชื่อในรายงาน แล้วจัดส่งไปยังเจ้าพนักงานผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ (มาตรา ๑๕๒)

๗) การตรวจศพในกรณีที่ศพฝังแล้ว ผู้ชันสูตรพลิกศพอาจให้ขุดศพขึ้นมาตรวจดู เว้นแต่จะเห็นว่าไม่จำเป็นหรือจะเป็นอันตรายแก่นามียของประชาชน (มาตรา ๑๕๓)

๘) ผู้ชันสูตรพลิกศพต้องทำความเห็นเป็นหนังสือแสดงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย ผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใด ถ้าตายโดยคนร้าย ให้กล่าวว่า ใครหรือสงสัยว่าใครเป็นผู้กระทำผิดเท่าที่จะทราบได้ (มาตรา ๑๕๔)

๙) ในกรณีที่ความตายมิได้เป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการ เมื่อเสร็จสิ้นการชันสูตรพลิกศพโดยเร็ว และให้พนักงานอัยการส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด (มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๕๖)

๑๐) ในกรณีที่ความตายเป็นผลแห่งการกระทำผิดอาญา พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนหาตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีโดยนำสำนวนชันสูตรพลิกศพประกอบเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งในสำนวนสอบสวนที่ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด

ข. กรณีความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน

ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามราชการตามหน้าที่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม ได้กำหนดกระบวนการชันสูตรพลิกศพ และการไต่สวนการชันสูตรพลิกศพไว้อย่างรัดกุมและให้ความเป็นธรรมต่อญาติของผู้ตาย โดยให้มีพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองระดับตั้งแต่ปลัดอำเภอขึ้นไปในท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ นอกจากนี้ยังได้กำหนดกระบวนการไต่สวนชันสูตรพลิกศพของศาล ให้ญาติของผู้ตายได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนตรวจสอบ และเปิดโอกาสให้ศาลรับฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิไว้ก่อนที่จะมีคำสั่งในเรื่องเหตุแห่งการตายนั้น และในการชันสูตรพลิกศพ พนักงานสอบสวนต้องร่วมกับพนักงานอัยการในการทำสำนวนชันสูตรพลิกศพโดยเร็วภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ส่วนพนักงานอัยการที่รับสำนวนมาแล้วก็ต้องดำเนินการร้องขอต่อศาลภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งระดับปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ ต้องร่วมชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ (มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม)

๒) เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้ว พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตรพลิกศพให้เสร็จภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ถ้ามีความจำเป็นให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ (มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่)

๓) พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการ (มาตรา ๑๕๐ วรรคหก)

๔) พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำความเห็นในสำนวนชันสูตรพลิกศพ แล้วส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลทำการไต่สวนการตาย (มาตรา ๑๕๐ วรรคห้า)

เห็นได้ว่า การชันสูตรพลิกศพไม่ว่าความตายเกิดจากกรณีใด พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการชันสูตรพลิกศพ กระบวนการชันสูตรพลิกศพจึงเริ่มต้นจากพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนเห็นว่า เป็นกรณีที่ถูกรายฆ่าตายซึ่งไม่ใช่เจ้าพนักงาน วิธีการชันสูตรพลิกศพต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง โดยพนักงานสอบสวนร่วมกับแพทย์เท่านั้น ไม่มีพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองร่วมชันสูตรพลิกศพด้วย และพนักงานอัยการก็ไม่ได้เข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนชันสูตร

พลิกศพ กระบวนการตรวจสอบการตายโดยมีองค์กรอื่นเข้าร่วมก็ไม่อาจเกิดผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย หากมีการปกปิดการกระทำของเจ้าพนักงานด้วยกัน

การไต่สวนการตายโดยศาล

การไต่สวนการตายโดยศาลมีเฉพาะกรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่เท่านั้น เพื่อให้ทราบถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตายที่แท้จริง รวมทั้งเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐว่า เจ้าหน้าที่รัฐได้ใช้อำนาจเกินขอบเขตจนทำให้ประชาชนถึงแก่ความตายหรือไม่ โดยเริ่มต้นจากการชันสูตรพลิกศพที่พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม จากนั้นพนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวน และเมื่อทำสำนวนชันสูตรพลิกศพเสร็จแล้ว พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนชันสูตรพลิกศพให้พนักงานอัยการทำคำร้องขอต่อศาลให้ไต่สวนการตาย ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

๑) พนักงานอัยการซึ่งได้รับสำนวนชันสูตรพลิกศพจากพนักงานสอบสวนจะทำคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนการตาย ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับสำนวน ถ้ามีความจำเป็น ให้ขยายระยะเวลาออกไปได้ไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวัน แต่ต้องบันทึกเหตุผลและความจำเป็นในการขยายระยะเวลาทุกครั้งไว้ในสำนวนชันสูตรพลิกศพ (มาตรา ๑๕๐ วรรคห้า)

๒) ศาลจะปิดประกาศแจ้งกำหนดวันที่จะทำการไต่สวนไว้ที่ศาล และให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลส่งสำเนาคำร้องและแจ้งกำหนดวันนัดไต่สวนให้สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือญาติของผู้ตายตามลำดับอย่างน้อยหนึ่งคนเท่าที่จะสามารถทำได้ก่อนวันนัดไต่สวนไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน (มาตรา ๑๕๐ วรรคเจ็ด)

๓) พนักงานอัยการนำพยานหลักฐานทั้งปวงในสำนวนชันสูตรพลิกศพที่แสดงถึงการตายมาสืบต่อศาล (มาตรา ๑๕๐ วรรคเจ็ด)

๔) ก่อนการไต่สวนเสร็จสิ้น สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล หรือญาติของผู้ตายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาล ขอเข้ามาซักถามพยานที่พนักงานอัยการนำสืบและนำสืบพยานอื่นได้ด้วย บุคคลดังกล่าวมีสิทธิแต่งตั้งทนายความดำเนินการแทนได้ หากไม่มีทนายความที่ได้รับแต่งตั้งเข้ามาในคดี ศาลจะตั้งทนายความขึ้นเพื่อทำหน้าที่ทนายความฝ่ายญาติผู้ตาย (มาตรา ๑๕๐ วรรคแปด)

๕) เมื่อศาลเห็นสมควร เพื่อประโยชน์ของความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่น่าสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติม หรือเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบก็ได้ และศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการไต่สวนหรือทำคำสั่ง (มาตรา ๑๕๐ วรรคเก้า)

๖) ญาติของผู้ตายที่ยื่นคำร้องขอเข้ามาซักถามจะนำสืบพยาน มีสิทธิขอให้ศาลเรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญอื่นมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลเรียกได้ (มาตรา ๑๕๐ วรรคเก้า) ญาติของผู้ตายที่ยื่นคำร้องขอเข้ามาซักถามจะนำสืบพยาน มีสิทธิขอให้ศาลเรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญอื่นมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลเรียกได้ (มาตรา ๑๕๐ วรรคเก้า)

๗) เมื่อไต่สวนจนเป็นที่พอใจแล้ว ศาลจะมีคำสั่งว่าผู้ตายเป็นใคร ดายที่ไหน เมื่อใด และเหตุแห่งการตาย ถ้าตายโดยคนร้ายให้กล่าวหาว่าใครทำร้าย และวินิจฉัยว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามกฎหมายหรือไม่ แต่จะไม่สั่งว่าการกระทำที่ผู้ตายถึงแก่ความตายเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ เพราะไม่ใช่การวินิจฉัยคำฟ้องทางอาญา

๘) คำสั่งของศาลในชั้นไต่สวนชั้นสูตรพลิกศพเป็นที่สุด แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิฟ้องร้อง และการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นได้ฟ้องหรือจะฟ้องเกี่ยวกับการตายนั้น (มาตรา ๑๕๐ วรรคสิบ)

๙) เมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว จะส่งสำนวนการไต่สวนของศาลไปยังพนักงานอัยการ เพื่อส่งให้แก่พนักงานสอบสวนดำเนินการนำสำนวนการไต่สวนของศาลรวมเข้ากับสำนวนชั้นสูตรพลิกศพเพื่อใช้เป็นหลักฐานดำเนินคดีกับเจ้าพนักงานผู้ทำให้ตาย (มาตรา ๑๕๐ วรรคสิบเอ็ด)

เห็นได้ว่าคดีที่ต้องมีการไต่สวนการตายโดยศาลนั้น แยกออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ คดีที่ความตายเกิดขึ้นจากกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ โดยไม่จำเป็นต้องเกิดจากการฆ่าโดยเจตนา ความตายจึงอาจเกิดจากการกระทำโดยประมาทหรือไม่เจตนาของเจ้าพนักงานก็ได้ ส่วนอีกประเภทหนึ่ง เป็นคดีความตายที่เกิดขึ้นในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งเป็นกรณีที่ความตายของบุคคลเกิดขึ้นอยู่ระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นการฆ่าโดยเจตนา หรือเป็นการกระทำโดยเจ้าพนักงาน

สำหรับคดีที่มีการฆ่ากันตายธรรมดาที่ไม่ใช่กรณีความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน ไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนการตายโดยศาล การชั้นสูตรพลิกศพก็จะดำเนินการตามคดีปกติทั่วไปตามมาตรา ๑๕๐ วรรคแรกเท่านั้น

การไต่สวนการตายโดยศาลเป็นกระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานในเบื้องต้นว่า การตายมีสาเหตุการตายอย่างไร ดังนั้นจึงมิใช่การดำเนินคดีโดยตรง

ของความผิดที่ทำให้ผู้นั้นตายหรือความผิดที่ผู้ตายได้กระทำลง แต่เมื่อมีการไต่สวนแล้วพบว่า ความตายเกิดจากการกระทำผิด ก็จะมีการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปโดยพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจตามท้องที่เกิดเหตุ ดังนั้น การไต่สวนการตายโดยศาลจึงมีความสำคัญมาก เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ได้จากการไต่สวนถือเป็นพยานหลักฐานสำคัญในคดีวิสามัญฆาตกรรม ซึ่งพนักงานอัยการจะนำมาพิจารณาประกอบการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานที่กระทำการวิสามัญฆาตกรรม เช่น คดีหมายเลขแดงที่ ช. ๗/๒๕๔๘ ของศาลจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งศาลได้วินิจฉัยมีใจความตอนหนึ่งว่า “..รูปคดีมีเหตุผลอันควรไม่น่าเชื่อว่าผู้ตายถูกยิงขณะที่กำลังจะใช้อาวุธปืนยิงลิบตำรวจเอก จ. และไม่น่าเชื่อว่าหลังจากถูกยิงแล้วผู้ตายได้กลิ้งตกลงจากไหล่ถนนไปเองเป็นระยะทางถึง ๔ เมตร” และอัยการสูงสุดได้นำคำวินิจฉัยของศาลมาเป็นเหตุผลประกอบในการสั่งฟ้องผู้ต้องหาซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฐานฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘^๒

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า กระบวนการชั้นสูตรพลิกศพเริ่มต้นจากพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าการตายไม่ได้เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน ก็ไม่มีทางที่พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองเข้าร่วมชั้นสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ และพนักงานอัยการก็ไม่ได้เข้าร่วมทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวน การไต่สวนการตายโดยศาลก็จะไม่เกิดขึ้น อย่างไรก็ดี หากภายหลังปรากฏว่า การตายน่าจะเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงาน แม้จะได้มีการชั้นสูตรพลิกศพเช่นคดีฆาตกรรมและศพได้ถูกเผาตามพิธีการทางศาสนาไปแล้ว ก็สามารถทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพใหม่ได้ โดยมีพนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสี่ เพื่อให้ศาลทำการไต่สวนการตาย เช่น คดีสลายการชุมนุมเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่สาเหตุให้มีผู้ถึงแก่ความตายเป็นจำนวน ๕๑ คนรวมทั้งนักข่าวผู้สื่อข่าว ซึ่งทุกศพได้ดำเนินพิธีกรรมทางศาสนาเรียบร้อยแล้วแต่ได้มีการรื้อฟื้นทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพใหม่โดยมีพนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนเพื่อให้ศาลทำการไต่สวนการตาย” ส่วนกำหนดเวลาสามสิบวันในการทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ แม้จะล่วงพ้นตามที่กฎหมายกำหนดไปแล้ว ก็สามารถดำเนินการทำสำนวนชั้นสูตรพลิก

^๒ สำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรม เลขรับที่ วิ ๕๓/๒๕๕๑

^๓ สำนวนชั้นสูตรพลิกศพ ที่ ช. ๗/๒๕๕๓ นายอิโรยูกิ มูราโมโต้ ผู้ตาย และสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ ที่ ช. ๑๖-๒๐/๒๕๕๓ กรณี ๖ ศพ ที่วัดปทุมวนาราม

ศพใหม่ให้ถูกต้องได้ เพราะเป็นเพียงกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายเร่งรัดให้ทำสำนวนชันสูตรพลิกศพให้แล้วเสร็จโดยเร็วเท่านั้น^๔

การทำสำนวนสอบสวน

การทำสำนวนสอบสวนคดีความตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ซึ่งเป็นคดีที่ต้องไต่สวนการตายโดยศาลดังที่กล่าวมาแล้ว เมื่อคดีดังกล่าวจะต้องดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับความตาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๕/๑ กำหนดให้การสอบสวนคดีอาญาต้องมีพนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนสอบสวนด้วย ซึ่งถือเป็นหลักการใหม่ในการทำสำนวนสอบสวนที่ให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนทำสำนวนสอบสวน โดยมาตรา ๑๕๕/๑ บัญญัติว่า

“การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน

การทำสำนวนสอบสวนตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบโดยพนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำ หรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มการทำสำนวนสอบสวนนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้ในสำนวน และถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย”

เหตุที่ต้องให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนสอบสวนด้วย เนื่องจากเป็นกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นเกี่ยวพันกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน การให้พนักงานอัยการเข้าร่วมใน

^๔ หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด ที่ อส ๐๐๒๓/ว ๒๕๖ ลงวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๓ เรื่อง แนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับสำนวนชันสูตรพลิกศพ

การทำสำนวนสอบสวนด้วยข้อหาให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ได้ดียิ่งกว่าปล่อยให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว

อย่างไรก็ดี การสอบสวนเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุ หรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘, ๑๙, ๒๐ แล้วแต่กรณี^๕ ซึ่งอาจเป็นพนักงานสอบสวนคนละท้องที่กับพนักงานสอบสวนผู้ชั้นสูตรพลิกศพและทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพก็ได้ เพราะพนักงานสอบสวนผู้ชั้นสูตรพลิกศพเป็นพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพ ซึ่งอาจไม่ใช่ท้องที่เกิดเหตุ การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๕/๑ กำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนยังเป็นผู้รับผิดชอบอยู่ โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ให้คำแนะนำ ตรวจสอบพยานหลักฐาน ถามปากคำหรือสั่งให้ถามปากคำบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ตั้งแต่เริ่มทำการสอบสวน แต่ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันควรไม่อาจรอพนักงานอัยการเข้าร่วมในการทำสำนวนการสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนต่อไปได้ โดยให้ถือว่าเป็นการทำสำนวนสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ทั้งนี้ต้องบันทึกถึงเหตุที่ไม่อาจรอพนักงานอัยการไว้

ขณะนี้ได้มีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการทำสำนวนสอบสวนร่วมกันระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า

ในการทำสำนวนสอบสวน พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับผิดชอบการทำสำนวนสอบสวน และพนักงานอัยการอาจดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้คำแนะนำแก่พนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาก็ได้ ทั้งนี้ ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหรือบันทึกคำแนะนำของพนักงานอัยการไว้ในสำนวนสอบสวน

^๕ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘ กำหนดให้พนักงานสอบสวนที่ความผิดได้เกิดอ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดในเขตอำนาจของตน เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

มาตรา ๑๙ กำหนดว่า คดีที่เกี่ยวข้องกันหลายท้องที่ พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่จับผู้ต้องหาได้ เป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้ายังจับไม่ได้ ให้พนักงานสอบสวนที่พบการกระทำผิดก่อนเป็นผู้รับผิดชอบ

มาตรา ๒๐ คดีความผิดที่กระทำลงนอกราชอาณาจักร อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

(๒) แจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบถึงความประสงค์จะตรวจสอบพยานหลักฐาน หรือเรียกให้พนักงานสอบสวนนำพยานหลักฐานมาให้ตรวจสอบก็ได้ โดยพนักงานอัยการต้องลงลายมือชื่อในบันทึกการตรวจสอบพยานหลักฐานด้วย

(๓) ร่วมกับพนักงานสอบสวนในการถามปากคำผู้เสียหาย ผู้ต้องหา พยาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยพนักงานอัยการต้องลงลายมือชื่อในบันทึกคำให้การของบุคคลดังกล่าวด้วย

(๔) ในกรณีที่พนักงานอัยการมีความประสงค์จะให้มีการถามปากคำบุคคลใด นอกเหนือจากบุคคลที่พนักงานสอบสวนจะถามปากคำ ให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวน ดำเนินการ ในกรณีที่พนักงานอัยการร่วมถามปากคำ ให้พนักงานอัยการลงลายมือชื่อในบันทึก คำให้การของบุคคลดังกล่าวด้วย

หากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีความเห็นไม่ตรงกัน พนักงานอัยการอาจทำ ความเห็นของตนรวมไว้ในสำนวนด้วยก็ได้

ในการทำสำนวนสอบสวนต้องประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนชั้นสูตรพลิกศพ ส่วนการไต่สวนของศาล และส่วนสอบสวนที่ดำเนินคดีกับเจ้าพนักงานผู้ทำให้ตาย หากเป็น คดีวิสามัญฆาตกรรมซึ่งเจ้าพนักงานถูกกล่าวหาว่า ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ต้องปฏิบัติตามหนังสือเวียน ของกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๐๓.๑/ว ๑๐๘ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๑ และหนังสือที่ ๑๕๘๕๐/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๐๑ ด้วย โดยต้องสอบสวนเจ้าพนักงานและผู้ร่วมทำให้ ตายเป็นผู้ต้องหาทุกคดี และเมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้ว พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะทำ รายงานการสอบสวนสรุปสำนวนสอบสวนโดยทำความเข้าใจว่า ควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ที่เป็นเจ้าพนักงานผู้ทำให้ตาย เสนอพนักงานอัยการผู้มีอำนาจสั่งคดีต่อไป ซึ่งสำนวนสอบสวนกรณี ความตายเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานอาจแยกได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ส่วนไม่ปรากฏ ตัวผู้กระทำความผิดกับสำนวนปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

๑) ส่วนไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด คือ ส่วนที่พิจารณาจากพยานหลักฐาน ไม่อาจทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด แม้จะได้ความว่าเป็นเจ้าพนักงาน แต่ก็ไม่รู้ว่าเป็นเจ้า พนักงานคนใดผู้รับผิดชอบจะมีความเห็นงดการสอบสวน แล้วส่งสำนวนสอบสวนไปยังพนักงาน อัยการ (มาตรา ๑๔๐)

๒) ส่วนรู้ตัวผู้กระทำความผิด คือ ส่วนที่รู้ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิดโดยจะต้องรู้เป็นการ แน่แน่นอนว่าเป็นบุคคลใด ส่วนรู้ตัวผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนต้องจัดการดังนี้

(๑) ถ้าเรียกหรือจับตัวผู้กระทำความผิดยังไม่ได้ เมื่อได้ความตามการสอบสวนอย่างใด จะทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้อง หรือควรสั่งไม่ฟ้องแล้วส่งความเห็นไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วย ส่วนการสอบสวน (มาตรา ๑๔๐ (๒), ๑๔๑ วรรคแรก)

(๒) ถ้าผู้กระทำผิดถูกควบคุม หรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าจะได้ตัว มาเมื่อออกมาหมายเรียก พนักงานสอบสวนจะทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวนว่าควรสั่ง ฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องแล้วส่งไปยังพนักงานอัยการ พร้อมด้วยสำนวนการสอบสวน (มาตรา ๑๔๐ (๒), ๑๔๒ วรรคแรก)

ในการดำเนินการแก่ผู้ต้องหา นั้นจะดำเนินการดังนี้

(๒.๑) กรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยัง พนักงานอัยการ ส่วนตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยหรือปล่อยชั่วคราว ถ้าผู้ต้องหาถูก ขังอยู่ พนักงานสอบสวนจะขอเองหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย (มาตรา ๑๔๒ วรรคสอง)

(๒.๒) กรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวน พร้อม กับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหา นั้นถูกขังอยู่แล้ว (มาตรา ๑๔๒ วรรคสาม)

ปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยมีหนังสือ ที่ มท ๐๓๐๗.๑/ว ๑๐๘ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๑ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าควบคุมการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมทุกคดี โดยมีนโยบาย ว่าการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมให้กับประชาชนตามหลักนิติธรรมเป็นภารกิจที่สำคัญในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยและเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและเป็นผลดีแก่ทาง ราชการ จึงได้สั่งการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด (เว้นกรุงเทพมหานคร) ถือปฏิบัติตามนโยบาย ด้านสังคมในการอำนวยความสะดวกกับประชาชน เน้นความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของประชาชนในพื้นที่ โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าควบคุมการสอบสวนคดีวิสามัญฆาตกรรมทุก คดี ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๒๓ และที่แก้ไข เพิ่มเติมข้อ ๑๒.๔ ออกตามความในมาตรา ๑๖ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย ให้พนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งตั้งแต่ปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไปแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่เข้าเวร ชันสูตรพลิกศพและเป็นผู้ร่วมในการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๐ วรรคสาม เป็นผู้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบโดยด่วน

เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเข้าควบคุมการสอบสวนมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ ตามที่เห็นสมควร รวมทั้งการส่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือจะสั่งให้เปลี่ยนตัว พนักงานสอบสวน หรือให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการสอบสวนเรื่องนั้นด้วยก็ได้ กรณีดังกล่าวนี้ให้ถือว่าผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘ วรรคท้าย และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๔๐ มีอำนาจเกี่ยวกับการสอบสวนความผิดอาญาใน เขตอำนาจของจังหวัด การที่จะสั่งแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงโดยอำนาจของผู้บังคับการตำรวจหรือ

ผู้บัญชาการตำรวจภูธรให้เป็นอันงด เว้นแต่ที่เป็นอำนาจของอธิบดีกรมตำรวจ (ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๒๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติมข้อ ๑๒.๔ และให้ถือปฏิบัติตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๐๗.๑/ว ๓๗๒๕ ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ โดยเคร่งครัด ดังนั้น การที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบในคดีวิสามัญฆาตกรรม จึงต้องเป็นผู้ทำความเข้าใจว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และเป็นผู้ส่งสำนวนเสนออัยการสูงสุด ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ ๑๕๘๕๐/๒๕๐๑ ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๐๑

ผู้มีอำนาจสั่งคดี

ก. การสั่งคดีทั่วไป

อำนาจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการ เริ่มขึ้นต่อเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแล้ว การสั่งคดีของพนักงานอัยการกรณีความตายเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน อาจแยกพิจารณาได้เป็น ๓ ประเภท คือ คดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด คดีรู้ตัวผู้กระทำผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ คดีรู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมหรือขังอยู่หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก

๑) คดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด

พนักงานสอบสวนจะเสนอความเห็นงดการสอบสวน หรือควรงดการสอบสวน พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งงดการสอบสวน ถ้าเห็นว่าการสอบสวนหรือความเห็นของพนักงานสอบสวนที่ควรให้งดการสอบสวนชอบแล้ว (มาตรา ๑๔๑ วรรคสอง)

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การงดการสอบสวนหรือความเห็นควรงดสอบสวนดังกล่าวไม่ชอบ จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนต่อไป (มาตรา ๑๔๑) ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตาม

๒) คดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้

ในคดีที่รู้ตัวผู้กระทำผิด แม้ว่าพนักงานสอบสวนจะเสนอความเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีก็ตาม พนักงานอัยการก็มีอำนาจออกคำสั่งดังต่อไปนี้

๒.๑) สั่งไม่ฟ้องคดี ถ้าเห็นว่าคดีไม่ควรฟ้อง (มาตรา ๑๔๑ วรรคสอง)

๒.๒) สั่งสอบสวนเพิ่มเติม ถ้าเห็นว่าคดีมีข้อที่ยังไม่อาจวินิจฉัยได้ หรือข้อเท็จจริงบางอย่างยังไม่ได้สอบสวน จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม (มาตรา ๑๔๑ วรรคสาม)

๒.๓) สั่งฟ้องคดี ถ้าเห็นว่าคดีควรฟ้องและให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้ได้ผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ พนักงานอัยการจะจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดน (มาตรา ๑๔๑ วรรคสี่)

๓) คดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก

๓.๑) กรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ถ้าพนักงานอัยการเห็นด้วยจะออกคำสั่งไม่ฟ้อง ถ้าไม่เห็นด้วย จะออกคำสั่งฟ้องและสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป (มาตรา ๑๔๓ (๑))

๓.๒) กรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ถ้าพนักงานอัยการเห็นด้วยจะออกคำสั่งฟ้อง ถ้าไม่เห็นชอบด้วยจะออกคำสั่งไม่ฟ้อง (มาตรา ๑๔๓ (๒))

๓.๓) พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาซักถาม ก่อนมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องได้ (มาตรา ๑๔๓ (ก))

๓.๔) พนักงานอัยการ มีอำนาจวินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้ หรือขอให้ศาลขังแล้วแต่กรณี (มาตรา ๑๔๓ (ข))

ข. การสังคีติวิสามัญฆาตกรรม

คดีวิสามัญฆาตกรรมมิได้มีบทนิยามไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เป็นคดีที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย ว่าเป็นคดีฆาตกรรม ซึ่งอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเท่านั้นมีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง เพราะกฎหมายไม่ต้องการให้พนักงานอัยการทั่วไปมีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี เนื่องจากเป็นคดีที่สำคัญที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

คดีวิสามัญฆาตกรรม โดยทั่วไปเห็นว่า เป็นความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา เพราะถ้อยคำในตัวบทบัญญัติไว้ว่า “ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่...” การที่กฎหมายใช้คำว่า “คดีฆาตกรรม” ย่อมมีความหมายชัดเจนว่าต้องเป็นคดีฆ่า อีกทั้งระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.๒๕๔๗ ข้อ ๔๕ กำหนดความหมายของคดีวิสามัญฆาตกรรมไว้ว่า “...หมายเฉพาะคดีที่ความตายเกิดขึ้นโดยผู้กระทำความผิดเจตนาฆ่าเท่านั้น...” คดีวิสามัญฆาตกรรมจึงต้องเป็นคดีที่มีการสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘ หรือมาตรา ๒๘๙ นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด ตามหนังสือที่ มท ๐๓๐๗.๑/ว ๑๐๘ ลงวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๑ ระบุว่าคดีวิสามัญฆาตกรรมเป็นกรณีที่ทำให้

ตายจะต้องมีเจตนาฆ่า โดยพิจารณาจากข้อหาที่ตั้งเป็นหลักและฐานความผิดนั้นจะต้องมีเจตนาฆ่า ดังนั้น หากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าพนักงานที่กระทำโดยประมาท หรือกระทำโดยไม่เจตนา คดีดังกล่าวจึงไม่เป็นคดีวิสามัญฆาตกรรม พนักงานสอบสวนจะเสนอสำนวนต่อพนักงานอัยการตามเขตอำนาจเป็นผู้พิจารณาสั่งคดี

นอกจากนี้คดีวิสามัญฆาตกรรมที่กล่าวหาเจ้าพนักงานว่าฆ่าผู้อื่นตายนั้นจะต้องเข้าลักษณะใด ลักษณะหนึ่งใน ๒ ลักษณะ ได้แก่ ผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตาย เช่น ผู้ต้องหาขัดขืนการจับกุมและยิงต่อสู้เจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานจึงยิงผู้ต้องหาเพื่อจับและป้องกันตน หรือผู้ตายตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เช่น เจ้าพนักงานจับผู้ต้องหาได้ กำลังจะนำส่งพนักงานสอบสวน พวกผู้ต้องหาเข้าแย่งตัวแล้วเกิดยิงต่อสู้ เจ้าพนักงานยิงผู้ต้องหาตาย ดังนี้ ถือว่าเป็นการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุม อย่างไรก็ดี กรณีจะถือว่าเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรม ตามมาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๑๐๐/๒๕๓๒ ว่า เจ้าพนักงานที่ถูกดำเนินคดีต้องกล่าวอ้างขึ้นในชั้นที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดว่าขณะเกิดเหตุได้ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เพื่อพนักงานสอบสวนจะได้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นต่อพนักงานอัยการได้ถูกต้อง ว่าจะเสนอต่อพนักงานอัยการเป็นคดีทั่วไป หรือต่ออัยการสูงสุด หรือผู้รักษาราชการแทน ตามมาตรา ๑๔๓ วรรคท้าย เมื่อเจ้าพนักงานซึ่งเป็นผู้ต้องหาได้กล่าวอ้างว่า ขณะเกิดเหตุได้ปฏิบัติราชการตามหน้าที่ในชั้นที่ถูกกล่าวหาแล้ว การที่พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเช่นคดีอาญาธรรมดา รวมทั้งการที่พนักงานอัยการออกคำสั่งฟ้อง จึงเป็นการชอบด้วยกฎหมาย

เห็นได้ว่า กระบวนการตรวจสอบและดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานใด มีขั้นตอนและวิธีการในการชันสูตรพลิกศพ การไต่สวนการตายโดยศาล และการทำสำนวนสอบสวน เช่นเดียวกันทุกประเภทคดี แต่ต่างกันตรงที่ผู้มีอำนาจสั่งคดี หากเป็นคดีที่เจ้าพนักงานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยไม่เจตนา ผู้มีอำนาจสั่งคดีคือพนักงานอัยการแห่งท้องที่ตามเขตอำนาจ แต่ถ้าหากเป็นคดีวิสามัญฆาตกรรมซึ่งเป็นคดีที่เจ้าพนักงานมีเจตนาฆ่า ผู้มีอำนาจสั่งคดีคืออัยการสูงสุด เนื่องจากเป็นคดีฆาตกรรมที่ต้องมีการตรวจสอบอย่างเข้มงวดโดยผู้มีอำนาจสูงสุดในการสั่งคดี อย่างไรก็ดี กระบวนการตรวจสอบจะเริ่มต้นได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการเริ่มต้นคดี หากพนักงานสอบสวนเห็นว่า การตายไม่ได้เกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงาน กระบวนการตรวจสอบก็ไม่มีทางที่จะเกิดขึ้น การชันสูตรพลิกศพและการทำสำนวนสอบสวนก็คงเป็นเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป และความจริงคงไม่มีโอกาสได้ปรากฏขึ้นและไม่อาจดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่แท้จริงได้